

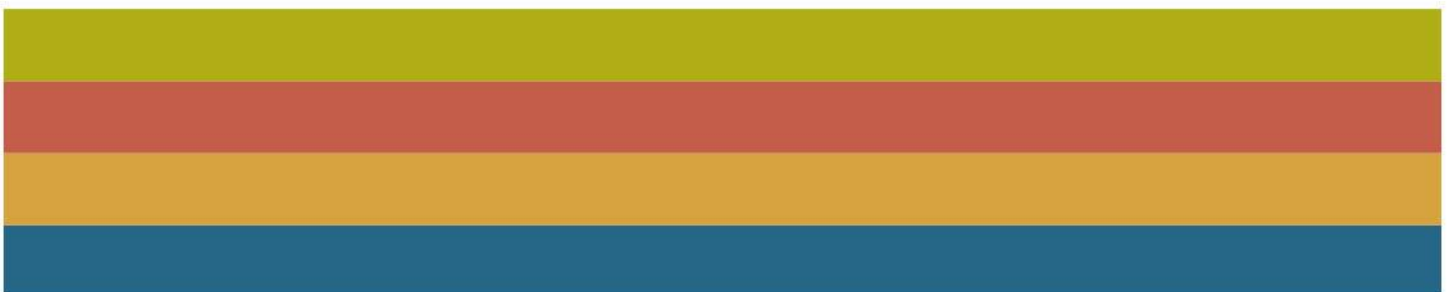

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Herinrichting beekdal Tongelreep

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

15 juli 2020 / projectnummer: 3380

1 Advies over het MER in het kort

Het beekdal van de Tongelreep maakt onderdeel uit van het beschermde natuurgebied Leenderbos, Grootte Heide & Plateaux. De provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel willen in het beekdal de beschermde natuur¹ versterken door de waterhuishouding te verbeteren. Het gaat om maatregelen als verhoging van de beekbodem, omvorming van landbouw- naar natuurgebied, omvorming van naald- naar loofbos en verwijdering van drainage. Deze maatregelen vormen samen het voorkeursalternatief. Waterkwaliteits-, landschappelijke en andere natuurdoelen zijn nevendoelen van het project, waarvoor tien zogenoemde 'plusmaatregelen' zijn geformuleerd.

Voor het besluit hierover is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. De provincie Noord-Brabant heeft de Commissie gevraagd te adviseren over de inhoud van het MER. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat blijkt uit het MER?

Het MER laat zien dat de maatregelen gefaseerd worden uitgevoerd. Eerst worden in het noordelijke deel van het plangebied de maatregelen uit het voorkeursalternatief uitgevoerd, omdat daar de meeste natuurdoelen kunnen worden gerealiseerd. Daarna komen het zuidelijke deel en de plusmaatregelen aan bod. Het MER beschrijft de effecten van de maatregelen en de mate waarin doelen worden gehaald voor het voorkeursalternatief, de plusmaatregelen en het totaal. Daaruit blijkt dat het project leidt tot de gewenste verbetering van het watersysteem. Ook is het project gunstig voor de landschappelijke waarden. Wel leidt het project tot mogelijke aantasting van archeologische waarden.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER is degelijk, goed gestructureerd en geïllustreerd, met een uitgebreide samenvatting. **De Commissie is van oordeel dat het MER de essentiële informatie bevat om een besluit te kunnen nemen over het project Tongelreep, waarin het milieubelang volwaardig kan worden meegewogen.**

Project draagt bij aan verbetering waterhuishouding, maar er is meer nodig voor behalen natuurdoelen

Het projectdoel is in het MER niet eenduidig beschreven. De Commissie gaat er vanuit dat verbetering van de waterhuishouding met maatregelen die al in het huidige beheerplan zijn opgenomen, het projectdoel is. Deze verbetering wordt ook gehaald.

Het MER noemt soms echter als doel het behalen van alle natuurdoelen voor beekdal Tongelreep. Met de maatregelen voor de waterhuishouding worden niet alle natuurdoelen gehaald en zijn de problemen van het beschermde natuurgebied nog niet opgelost. In de huidige situatie komt al meer stikstof in het gebied dan goed is voor de natuur. Daarom benadrukt de Commissie dat voor het halen van alle natuurdoelen meer en andere maatregelen nodig zijn. Denk hierbij aan het wegnemen van bronnen van stikstofuitstoot.

---

¹ Het gaat specifiek om de natuurtypen zure vennen, vochtige alluviale bossen en hoogveenbossen. Zie het MER, pagina 18.

Aansluiting van MER op inpassingsplan en projectplan Water voor zuidelijk deel

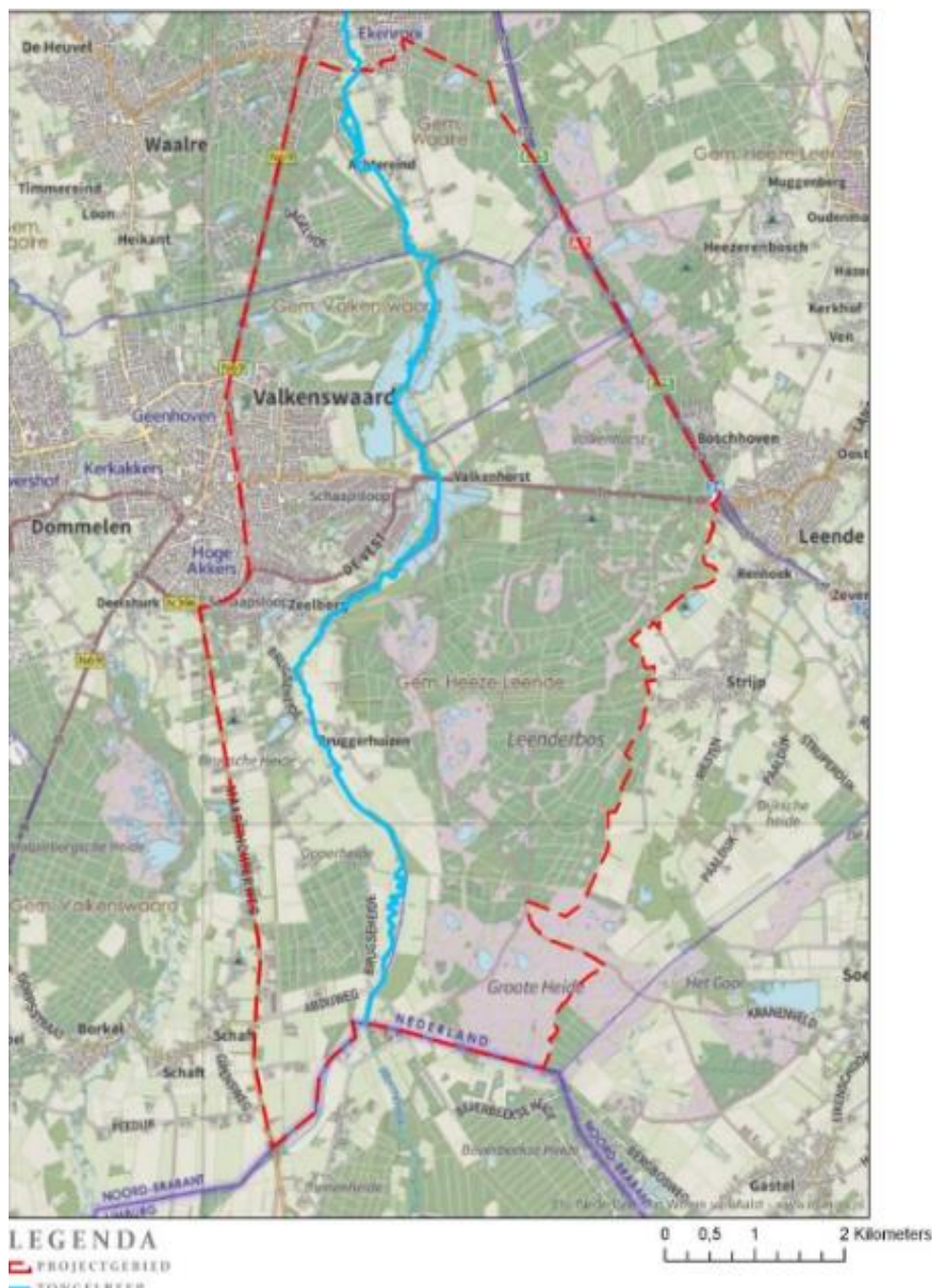
De Commissie merkt op dat zij niet heeft kunnen toetsen of het milieueffectrapport ook aan het provinciaal inpassingsplan en het projectplan Waterwet voor het zuidelijke deel van het plangebied ten grondslag kan worden gelegd, omdat deze plannen, anders dan het ontwerp-projectplan Waterwet voor het noordelijke deel op het moment van advisering nog niet beschikbaar waren.

Onzekerheid uitvoering plusmaatregelen

Het is nog niet duidelijk welke plusmaatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Zo wordt nog onderhandeld over de onttrekking van percelen aan de landbouw. Het MER beschrijft wel de bandbreedte aan mogelijke effecten (zowel van het voorkeursalternatief als van het voorkeursalternatief met alle plusmaatregelen), maar niet de effecten van de uiteindelijk gekozen optie. De Commissie heeft begrip voor deze aanpak, omdat uitvoering van de plusmaatregelen niet nodig is voor het behalen van het hoofdprojectdoel. De plusmaatregelen zijn gericht op de nevendoelen van het project.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar beoordeling toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject. Ook doet zij nog enkele aanbevelingen op het gebied van monitoring, landschap en archeologie.

Figuur 1: Plangebied Tongelreep (Bron: Samenvatting MER, pagina 8)

Achtergrond

Het project Herinrichting beekdal Tongelreep heeft als hoofddoel om de waterhuishouding in het beekdal van de Tongelreep te verbeteren om daarmee de beschermde natuur in het gebied te versterken. Dit is nodig voor de duurzame instandhouding van de stikstofgevoelige habitats in dit gebied, dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux. Ook is gekeken of de maatregelen in het gebied kunnen bijdragen aan doelen vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW), Natuur Netwerk Brabant (NNB), Natte Natuurparel (NNP), Actieplan Leven De Dommel en gemeentelijk en provinciaal beleid voor versterking van aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische, economische en recreatieve waarden.

Voor de besluitvorming over de maatregelen uit het voorkeursalternatief in het noordelijke deel van het plangebied is een projectplan Waterwet nodig, waarvan het ontwerp aan de Commissie beschikbaar is gesteld. Voor de besluitvorming over de maatregelen in het zuidelijke deel en over de plusmaatregelen, worden een provinciaal inpassingsplan en een apart projectplan Waterwet opgesteld.

De initiatiefnemers hebben ervoor gekozen om één gecombineerd plan- en project-MER op te stellen dat aan de drie verschillende plannen ten grondslag kan worden gelegd.

Waarom een advies?

De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Provinciale Staten van Noord-Brabant en het Algemeen Bestuur van Waterschap De Dommel – besluit over het inpassingsplan respectievelijk de projectplannen Waterwet.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3380](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

De Commissie wil met onderstaande aanbevelingen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming over het provinciaal inpassingsplan en de beide projectplannen Waterwet. De opmerkingen in dit hoofdstuk hebben geen betrekking op essentiële tekortkomingen.

2.1 Eenduidig hoofddoel

Het hoofddoel van het project wordt in het MER verschillend beschreven:

- De samenvatting van het MER beschrijft op pagina 6 onder 'Hoofddoelstelling' dat het project zich primair richt op 'de duurzame instandhouding van de stikstofgevoelige habitats die onderhevig zijn aan een negatieve trend in het projectgebied'.
- Op pagina 18 van het MER staat dat de hoofddoelstelling van het MER de uitvoering van de hydrologische herstelmaatregelen uit het beheerplan voor het Natura 2000-gebied Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux is.
- Pagina 38 van het MER stelt dat de 'hoofddoelstelling van het project is gebaseerd op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 Beheerplan voor Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux en richt zich op de stikstof- en verdrogingsgevoelige habitats die een negatieve trend vertonen: vochtige alluviale bossen, zure vennen en hoogveenbossen.' Hierbij valt op dat het beheerplan zelf maar één habitattype noemt met een dalende trend, namelijk hoogveenbossen.²

De Commissie vindt dat hiermee niet eenduidig is beschreven wat het hoofddoel van het project is. Dit is van belang omdat de samenvatting van het MER nu de suggestie wekt dat de

² Ook het MER is hierover niet eenduidig. De kop van tabel 2.1 van het MER noemt de huidige trend van vochtige alluviale bossen stabiel, terwijl onderaan de tabel oorzaken voor achteruitgang van dit habitattype worden genoemd.

instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied met de maatregelen volledig worden behaald.³

De Commissie constateert dat het project zich nagenoeg alleen richt op de uitvoering van hydrologische maatregelen voor de hiervoor genoemde drie habitattypen. Het gebied kent meer instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan beschrijft meer maatregelen. Gelet op de gevoeligheid van de habitattypen voor stikstofdepositie en het feit dat het gebied al overbelast is, is voor de duurzame instandhouding meer nodig dan alleen hydrologische maatregelen. Verdergaande bronmaatregelen om stikstofdepositie terug te dringen, zijn nodig om op termijn de instandhoudingsdoelstellingen te halen.

De Commissie beveelt aan om bij de besluitvorming te verduidelijken dat:

- de uitvoering van de in het beheerplan genoemde hydrologische maatregelen het hoofddoel van het project is;
- enkel de uitvoering van hydrologische maatregelen onvoldoende is om de duurzame instandhouding van het Natura 2000-gebied te realiseren.

2.2 Risico's voor het behalen van de doelen

Uit het MER blijkt dat op een aantal punten het risico bestaat dat de voorgestelde maatregelen de gestelde hydrologische doelen niet volledig halen. Het gaat om de volgende risico's:

Gevolgen van klimaatverandering

Uit het MER blijkt dat het project leidt tot een robuuster beekdal en een watersysteem dat beter bestand is tegen klimaatverandering. De Commissie onderschrijft de positieve bijdrage van het voornemen aan klimaatadaptatie, maar wijst ook op de risico's van toenemende droge perioden op het behalen van de natuurdoelen.

Wateraanvoer België

Het beekdal is afhankelijk van de wateraanvoer en -kwaliteit vanuit België. Zeker in droge perioden is het van belang dat de wateraanvoer vanuit het Belgische deel van het stroomgebied op peil blijft. Dat vraagt om duidelijke afspraken met België.

Extra verdroging als gevolg van beregening

De beregening van landbouwpercelen vanuit het grondwater in droge perioden in het beekdal van de Tongelreep kan leiden tot extra verdroging. Met het project zal op termijn de hoeveelheid beregening afnemen, omdat landbouwpercelen worden gewijzigd in natuur.

Nalevering van meststoffen

In de bodem van landbouwpercelen wordt drainage verwijderd om de grondwaterstand te verhogen. Op de landbouwgronden die worden omgevormd naar natuur gaat het zelfs om alle aanwezige drainage. Een risico is dat de vernatting van deze percelen leidt tot (tijdelijke) nalevering en emissie van meststoffen naar het (grond)watersysteem. Dit kan (tijdelijk) een negatief effect hebben op de gewenste waterkwaliteit.

---

³ Zie figuur 4.1 van (de samenvatting van) het MER.

Gelet op deze risico's is het van belang te monitoren of doelen worden gehaald om tijdig bij te sturen bij tegenvallende resultaten.⁴ Hoofdstuk 18 bevat al een aanzet voor monitoring en noemt expliciet veranderingen in grondwaterstanden en de waterkwaliteit als te onderzoeken aspecten. De Commissie beveelt aan om ook het bovenstaande bij de monitoring te betrekken.

2.3 Bosomvorming en bomenkap

Onderdeel van het project is dat op enkele plekken bomen worden gekapt om het bos om te vormen van naald- naar loofbos. Eerder adviseerde de Commissie⁵ om te onderzoeken of er een variant bestaat om het projectdoel te bereiken met zo min mogelijk bomenkap. Het MER gaat hier niet expliciet op in. De provincie en het waterschap hebben de Commissie laten weten dat aanvankelijk aanzienlijk meer bomenkap was gepland. In overleg met de terreinbeheerder hebben zij ervoor gekozen om vanwege klimaatadaptatie minder bos om te vormen. Tegelijkertijd is bosomvorming ook nodig om natuurambitietypen (anders dan bos) te realiseren.

Ook melden provincie en waterschap dat in de gebieden waar bosomvorming plaatsvindt, geen andere maatregelen beschikbaar zijn om water langer vast te houden, zoals het dempen van sloten of het weghalen van drainage (beide zijn niet aanwezig). Daardoor is, in dit door regenwater gevoede systeem, de beperking van verdamping door bosomvorming en bomenkap de enige effectieve maatregel om het grondwaterpeil te laten stijgen. De Commissie begrijpt deze onderbouwing en vindt dat hiermee voldoende is onderzocht of het projectdoel met minder bomenkap kan worden behaald. Wel beveelt de Commissie aan om deze onderbouwing bij de besluitvorming toe te lichten.

2.4 Archeologie en landschap

Archeologie

In de effectbeschrijving worden de effecten van de plusmaatregelen op behoud van de bekende en verwachte aardkundige en archeologische waarden (licht) negatief beoordeeld. Voor het project is archeologisch bureauonderzoek⁶ gedaan. In het bureauonderzoek worden aanbevelingen gedaan om risico's op effecten op deze waarden te verminderen. Hoewel het mogelijk is om het archeologische proces nader vorm te geven tijdens de uitvoering, constateert de Commissie dat dit risico's met zich meebrengt wanneer dan een vondst van hoge waarde wordt gedaan. Zo kan de uitvoering stil komen te liggen met hogere kosten en een langere doorlooptijd tot gevolg.

De Commissie beveelt aan om de maatregelen zoals benoemd in het bureauonderzoek te betrekken bij de besluitvorming over de plusmaatregelen.

---

⁴ Zie ook paragraaf 2.5 van dit advies over monitoring.

⁵ Zie Herinrichting beekdal Tongelreep, Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport, 20 mei 2019, pagina 7.

⁶ Plangebied Tongelreep bij Valkenswaard, gemeenten Waalre, Valkenswaard, Heeze-Leende; een archeologisch bureauonderzoek en cultuurhistorische quickscan, Verhoeven en Keunen, januari 2019.

Landschap

Plusmaatregel nummer 8 richt zich op volledig beekherstel van traject 3. Hierbij is gezocht naar de ligging van de oude loop uit 1850.⁷ Hiervoor is gekozen, omdat in bosjes nog oude meanders liggen. De Commissie wijst er op dat de stroomsnelheid en hoeveelheid water, die de meandering in belangrijke mate vormgeven, nu anders zijn dan 200 jaar geleden.

De Commissie beveelt aan met de huidige proceskenmerken de voorgestelde landschappelijke vormgeving tegen het licht te houden en na te gaan of de historische patronen passen bij de huidige processen en te onderzoeken of een alternatief doorstroomprofiel of alternatieve meandering hierbij misschien beter aansluit.

2.5 Monitoring en evaluatie

Door middel van een uitgebreide monitoring worden de natuureffecten de komende jaren gevolgd. De Commissie onderstreept de noodzaak voor deze monitoring en eventuele bijsturing. Dat kan zowel door middel van directe metingen alsook door biotische indicatoren te volgen.

Het is belangrijk om van tevoren uit te zoeken hoe met onzekerheden en onvolledigheden om wordt gegaan en hoe hierop, indien nodig, wordt bijgestuurd.

De Commissie denkt hierbij onder andere aan de volgende onzekerheden:

- een beperkte hoeveelheid beschikbare gegevens over de (grond)waterkwaliteit in het beekdal;
- een onzekerheden in geohydrologische modellering en bandbreedte in ingreep-effect relaties;
- de onzekerheden in bodemopbouw en de aanwezigheid van slecht doorlatende lagen;
- de potentiële invloed op lange termijn van klimaatverandering op de natuurdoelen, door extra droge perioden (beperkte wateraanvoer van bovenstrooms en beregening) en hevige regenval (inundatie en ontstaan van regenwaterlenzen).

De Commissie beveelt aan een langdurig monitoringsprogramma op te zetten, waarbij duidelijk gedefinieerd is wanneer habitattypen weer volledig voldoen aan de instandhoudingsdoelstellingen. Geef bij dat programma ook aan met welke aanvullende maatregelen wordt bijgestuurd bij tegenvallende resultaten.

---

⁷ Zie het MER, pagina 35.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. Gert Dekker

drs. Sjef Jansen

mr.drs. Gijs Hoevenaars (secretaris)

drs. Marieke van Rhijn (voorzitter)

Besluiten waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Provinciaal inpassingsplan en twee projectplannen Waterwet.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteiten D3.2 (aanleg, wijziging of uitbreiding van werken inzake kanalisering of ter bespreking van overstromingen), D9 (landinrichtingsproject) en C/D16.1 (winning van delfstoffen). Daarom wordt een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluiten

Provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel.

Initiatiefnemer besluiten

Provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel.

Bevoegd gezag m.e.r.-procedure

Provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3380](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

